

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

418

Դ Ե Ր № 330

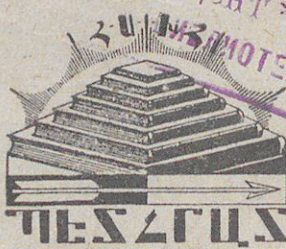
Ա. ԿԱՐԻՆՅԱՆ

Ո Ր Դ Ե Ր № 330

Լ Ե Ն Ի Ն Ը

ՅԵՎ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հ. ՄԱՆՆԱՅԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԸ
ԱՇԽԱՏԱՆԻ ԴՈՄ ԿՐԵՍՏ
Հ. ՄԱՆՆԱՅԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԸ

280-1492

Главлит № 29463

Тираж 600

Тип. Госиздата ССР. Армении, Москва, Арм. пер. № 2.

ԼԵՆԻՆԸ ՅԵՎ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

1.

Մարքսիստական գրականության մեջ Լենինից առաջ յեւթաւարժութիւն եւ պետութեան պրոբլեմը: Ֆր. Ենգելսի մենագրութեանը «Ընտանիքի, սեփականութեան և պետութեան ծագման» մասին նվիրւած եւ մասնավորապէս այդ խնդրի քննութեանը: Անուղղակի կերպով միջնորդին հարցի տարբեր կողմերի լուսաբանութեանն են նվիրւած նայելով Մարքսի ու Ենգելսի պատմական հետազոտութեանները: Հետագայում պետական տարբեր ձեւերի վերլուծութեանը և պատմական տեսութեանը այս կամ այն չափով տրւել եւ Կառլ Կոպ, Մերինգի, Պակրովսկու և ուրիշ մարքսիստների աշխատութեաններին մեջ: Յեւ այնուամենայնիւ, չնայած բազմազան սովոր այդ գրականութեանը — պետութեան մարքսիստական թեորիան և պետական կազմակերպութեան առարկայական վերլուծութեանը առաջադրւել եւ շատ ավելի ուշ, Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան նախորդակին, Լենինի յերկերի և գործերի մեջ:

Հենինի հեղափոխական ուսմունքը պետութ-
 թյան մասին հիմնովին քանդում է «Իրավուն-
 քի փիլիսոփայության» հին տեսաբանությունը
 և միանգամայն նոր ուղիներ է գծում իրավա-
 գիտության համար: Նրա հայտնի «Պ Ե տ ու-
 թ յ ու ն և Հ Ե Ղ ա փ ո խ ու թ յ ու ն»*) մենա-
 գրությունը այդ տեսակետից գլուխ-գործոց է
 վոչ միայն վորպես հասարակագիտական մի ու-
 սումնասիրություն, այլև՝ վորպես իրավա-քա-
 ղաքական (ինչպես կենդանի իրավագետնե-
 րը) տրակտատ: Յե՛վ այդպես լինելով, նա կըտ-
 րական կերպով լուծում է միաժամանակ թե՛ պե-
 տության և թե՛ իրավունքի պրոբլեմը:

Թե՛ վորքան խճճված էր այդ հարցը հին
 ժամանակ — նախահեղափոխական շրջանում, տես-
 նում ենք մենք հենց իրավագիտության նոր
 տեսությունից:

Անցյալում բարձրագույն դպրոցներում դա-

*) Հայերեն հրատարակությունը լույս է տեսել
 1920-ին ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ Վահան Տերյանի թարգմանու-
 թյամբ յե՛վ Ա. Մարտունու առաջաբանով: Միեկնույն
 թարգմանության յերկրորդ հրատարակությունը լույս
 է տեսել ՆՅՈՒ-ՅՈՐԿՈՒՄ նաև 1923-ին:

սավանդվում եր «Իրավունքի փիլիսոփայության պատմություն» անունը կրող մի առարկա: Իրապես դա քաղաքական ուսմունքների պատմական տեսության նման մի բան եր, այն տարբերությամբ միայն, վոր այդ տեսությունը համեմված եր սովորաբար զանազան տեղի և անտեղի փիլիսոփայություններով իրավունքի, բարոյականության, հասարակության և պետության մասին: Իր բոլոր այդ հատկություններով հանդերձ դա բավական ուշագրավ մի առարկա յեր:

Հետաքրքրական եր նա հենց նրանով, վոր խտացած կերպով տալիս եր նախակապիտալիստական և կապիտալիստական շրջանի քաղաքական-իրավական ուսմունքների սխտեմատիկ տեսությունը և միաժամանակ դրա հետ ամենասուր կերպով ցուցադրում եր իդեալիստ և եկեղեցիական մտածողների հակասությունները:

«Իրավունքի» այդ պատմությունը չափազանց ակնհայտնի կերպով ցուցադրում եր հին հասարակագիտության անանկությունը և հակասություններով լի բովանդակությունը:

Թերթելով այդ պատմության եջերը, մենք ավելի քան բացորոշ կերպով տեսնում ենք, վոր յերկար դարերի ընթացքում՝ վոչ մեկը հասարակագետներից և իմաստասերներից չի կարողացել տալ «Իրավունքի» և «պետության» ճշ-

գրիտ մեկնությունը:

Չի կարողացել այդ անել և XIX—XX դարաշրջանի գիտությունը:

Բուրժուական միտքը այժմ էլ դեգերում է անսպասելի հակասությունների մեջ—և ամենալավ պարագայում բավականանում է առաջգական ու խիստ անորոշ բնորոշումներով: Այդ հանգամանքը նկատել են նույնիսկ կապիտալիստական հասարակության ավելի «հեռատես» ներկայացուցիչները: Առանձնապես մանրամասն շեշտել է այդ կետը ռուս հայտնի իրավագետ Պետրաժիցկին:

Դեռ 1905—08-ին, սեփականատիրական հասարակության այդ համոզված տեսաբանը սկզբնական իր աշխատություններից մեկում կանգնել է հոգեբանության տարբեր տեսաբանների հայացքների քննության վրա—և հենց այդ առթիվ արձանագրել է XIX-րդ դարի իրավագետ-մտածողների անորինակ հակասություններն ու թեքումները: Հետագայում միյեֆնույնը շեշտել է նա առանձին ուժով իր հայտնի «Իրավունքի և պետության տեսություն» յերկհատոր ուսումնասիրության մեջ: Այդտեղ յեվա յեխելով «հոգեբանական» ուրույն մեկնակետից՝ ռուս իրավագետը ցուցադրում է հին հասարակության կատարյալ անկարողությունը և մնանկությունը:

Ահա հենց «քննադատական» այդ հայտարարութիւններով եւ Ն. Պետրաժիցկու տեսութիւնը ներկայացնում եւ սիմպտոմատիքական վորոշ արժեք:

Այսպէս թե այնպէս «իւրավունքի հոգեբանական թեորիայի» հեղինակն ինքը իդեալիստ մտածող եւ վոտքից մինչեւ գլուխ, բուրժուական գաղափարախոս և մարքսիզմի անհաշտ հակառակորդ: Դրա համար եւ նրա խոստովանութիւնները և հայտարարութիւնները հին իրավագիտութեան անանկութեան մասին ստանում են առանձին արժեք, վորպէս բուրժուական գիտութեան հայտնի ներկայացուցիչներից մեկի հայտարարութիւն:

Ինչ վերաբերում եւ Պետրաժիցկու սեփական իրավապատմական հայեցողութեանը, պետք ե նկատել, վոր այդ տեսակետը նույնքան անորոշ և հակասական եւ, ինչպէս և կապիտալիստական աշխարհի ուրիշ գաղափարախոսների աշխարհայեցողութիւնը: «Իւրավունքի» և «պետութեան» իրական արմատները հիշյալ դպրոցը վորոնում եր վոչ թե հասարակական հարաբերութիւնների, այլ հասարակութիւնից կտրված մարդ-անհատի բնածին հոգեբանութեան և այդ հոգեբանութեան վորոշ տարրը կազմող հատուկ «զգացումների» կամ ինչպէս Պետրաժիցկին

ինքն եր ասում—եմոցիաների մեջ:

«Իրավունքը այդպիսով հանդիսանում եր կարծես կայուն և անշարժ մի յերեվույթ, վորը քննվում եր բացառապես վորպես հոգեբանական ֆենոմեն: Մեկնելով հենց այդ գերազանցորեն իդեալիստական տեսակետից՝ ուսս իրավագետը պետության արմատներն յեվս վորոնում եր բացառապես մարդկանց անհատական-հոգեկան ապրումների մեջ:

Առաջին նվագ «իրավունքի հոգեբանական դպրոցի» այդ տեսությունը թվում եր բավական համոզիչ և հետեւողական: Սակայն և այնպես, չնայած «տրամաբանական» իր կառուցվածքին, Պետրաժիցկու վուջ տեսությունը խոցելի յերսկըզբից մինչև վերջ: Սխալ եր նահենց նրա համար, վոր կատարելապես վուջ մի պատասխան չեր տալիս այն հարցին: Թե ինչպես ե գարգանում պետությունը, ինչպես են փոփոխության յենթարկվում պետության ձեւերն և հասարակական-իրավական հասկացողությունները պետության մասին:

Պետրաժիցկին և նրան հետեւող իրավագետները քննում եյին իրավունքը, վորպես կայուն և անշարժ մի յերեվույթ—իւ ստատիքական դրության մեջ: Համարելով իրավային եմոցիան բացառապես անհատական հոգեբանու-

թյան արտահայտութիւն, վերոհիշյալ գիտնականները անհրաժեշտաբար յետ եյին նահանջում և կատարելապես անպատասխան եյին թողնում պետական ձեւերի փոփոխութեան գործոնների հարցը:

Այնինչ, ամենակարեւորը հենց դա յեր:

Խնդիրը հենց դրանումն է, վոր իրավական ուսմունքների և հասարակական-քաղաքական տարբեր հոսանքների հարաշարժ զարգացումն ու շարժումը հիմնովին քանդում է իդեալիստ իրավագետների բոլոր արամիտ տեսութիւնները:

Իրավունքի և պետութեան զինամիկան (շարժումը), նրա անընդհատ ապափոխումը և զարգացումը ցուցադրում է աներկբայելիորեն վեր «պետութիւնը» վերացական իրավահոգեբանական յերեւոյթ չէ, այլ հասարակական բաղադրանքների անմիջական զարգացման արդյունք և դասակարգային տիրակալութեան վորոշ գործոն:

«Մարդը—հասարակական կենդանի յե»—հունական մեծ իմաստունների այդ հատու բնորոշումը նորից և նորից թելադրում է մեզ հիշել, վոր վոչ մի «գաղափար» և վոչ մի «հոգեկան» ապրում չի կարող ստեղծվել և զարգանալ անկախ հասարակական միջավայրից: Հենց այն հանգամանքը, վոր իրավունքի հոգեբանական

դպրոցի հիմնադիրը, ինքը, հակառակ իր բազմաթիվ խոստումներին, չի կարողացել տալ «Իրավունքի և պետության» սոցիալական զարգացման պատմությունը—ավելի քան լավ ապացուցում է ա՛յն, վոր վերոհիշյալ դպրոցը անկարող է բացատրել և մեկնաբանել «պետության» կազմակերպման և զարգացման հարցը:

Առաջին անգամ այդ խճճված պրոբլեմի կտրական լուծումը տվել է, ինչպես հայտնի է, Մարքսը դիալեկտիքական մատերիալիզմի ուսմունքով: Արդեն իր հայտնի «Բաղադրատեսություն մի քանի դրությունների քննադատության» հառաջաբանի մեջ Մարքսը գծել է իդեոլոգիայի կախումը «հասարակական կացությունից»: Շեշտելով հասարակական միջավայրի և արտադրական հարաբերությունների դերը պատմական զարգացման պրոցեսում, նա զբաղվել արդեն տվել է նայել իրավագետներին զբաղեցնող հիմնական պրոբլեմի լուծման բանալին:

Հետագայում արդեն, ինչպես շեշտեցի վերը, Մարքսի կարևոր այդ դրությունը ավելի մանրամասն կերպով հիմնավորվել և լուսաբանվել է թե՛ նրա «Պատմական հոգվածներում» և թե՛ մասնավորապես Ենգելսի պատմասոցիոլոգիական հոգվածներում: Փարիզյան 1871

Թվի Կոմունայի պատմութիւնը և գերմանական 1848 թվի քաղաքացիական պատերազմի այն տեսութիւնը, վոր տրվել է Մարքս-Ենգելսի հիշված հոգւածների մեջ, այժմ ել ամենահիմնական պատմական ուղեցույցն է «իւրավունքի և պետութեան» զարգացման պրոցեսի մատերիալիստական լուսաբանութեան համար:

2.

Գուցե հենց դրա համար ել Լենինը իր ուսումնասիրութիւնը հիմնավորում է գլխավորապես հենց այդ պատմական ուսումնասիրութիւնների մեջ գծված հիմունքներով: Նրա աշխատութեան քննադատական այդ մասը մարքսիստական վերլուծութեան փառավոր նմուշներից մեկն է: Հենվելով հենց Մարքսի և Ենգելսի հայացքների վրա, Լենինը, ավելի քան համոզիչ կերպով, ապացուցում է այն, վոր գերման սոցիալ-դեմոկրատիայի, և առհասարակ սոցիալ-դեմոկրատիայի պաշտպանած պետութեան թեորիան ներկայացնում է իրենից մարքսիզմի անորինակ յիշատակութիւնը և աղավաղում:

Ոպորտունիստ-մարքսիստները դիտավորութեամբ կրճատել են Մարքսին, դեն են նետել նրա և Ենգելսի հոգւածներից հեղափոխական

բնույթ կրող կետերն և ստեղծել են խիստ չափավոր աղճատ և բեֆորմիստական մի թեորիա:

Գերման-սոցիալ դեմոկրատիայի տեսաբան Կառլցկին իր պատմական հետազոտությունների մեջ հաճախ կանգնել է նայել պետության դասակարգային բովանդակության վրա և հակառակ իր այժմյան տեսաբանությանը շեշտել է, Վորամեն մի պետութուն—դասակարգային տիրապետության որդան է:

Սակայն և՛ Կառլցկին, և՛ նրան հետեւող ոպորտունիստ-մարքսիստները խուսափել են այդ կետից բղխող անմիջական յեզրակացություններն անել: Դեռ ավելին յեւս: Նրանք ստեղծել են բուրժուական դեմոկրատիայի, ռամկավարական հանրապետության և ընդհանուր ընտրողական իրավունքի դրական արժեքներն փառաբանող մի հոսանք:

Լենինը իր անողոք քննադատությամբ մեղկացնում է ամենից առաջ բուրժուական դեմոկրատիայի հենց այդ պաշտպաններին: «Պետության և հեղափոխության» հենց առաջին մասում կանգնելով ռուս փետրվարյան հեղաշրջման «հերոսների»—Պալչինսկիների, Չերնովիսների, Ծերեթելիների վրա շեշտում է, Վոր «դեմոկրատիկ հանրապետութունը կապիտալիզմի լավագույն քաղաքական կաղապարն է» (Պետու-

թյուն և Հեղափոխություն», հայեր, թարգ. եջ 18): Ըստ եյության դա բղխում եր մարքսիզմի այբուբենից: Պետական ձեւերի պատմությունը ինքը լավագոյն կերպով հաստատում եր այդ թեզի ճշտությունը: Սակայն և այնպես, Լենինի կտրուկ դիտողությունը խիստ տեղին եր, վորովհետեւ վերաբերյալ հեղաշրջման որեւորին հենց մարքսիզմի անունով ել հիմնավորվում եր «ռամկավար հանրապետության» վերացական արժեքը:

Ավելի յեւս սուր են Լենինի դիտողությունները Ենգելսի «Անտի-Դյուրինգ»-ում բերված հայտնի ա՛յն պարբերության առթիւ, վոր այնքան չարաչար կերպով խեղաթուրվել ե մարքսիստ—ոպորտունիստների կողմից:

«Պետության և Հեղափոխության» մեջ այդ կտորը բերված ե ամբողջութեամբ: Այդտեղ Ենգելսը մերկացնելով պետության դասակարգային բնույթը միաժամանակ շեշտում ե, վոր «յերբ պետությունը իրոք դառնում ե վողջ հասարակության ներկայացուցիչ՝ նա ինքն իրեն ավելորդ ե դարձնում»: Այն որվանից յերբ չի լինի վոչ մի հասարակական դասակարգ, վորը պետք ե ճնշման մեջ պահել, այն որից, յերբ դասակարգային տիրապետության հետ միասին, արտադրության մեջ այժմ իշխող անարխիայից

ծագող անհատական գոյության կռիւի հետ միասին կ'ըջանան այն ընդհարումներն ու եկացեաները, վորոնք այդ կռիւից են ծագում, այդ իսկ որվանից ճնշելու բան չի մնա, ուրեմն և կարիք չի լինի հատուկ ուժի — պետութեան»... Հետագա տողերում Յնգելսը ինչպե՞ս հայտնի յէ, խոսում ե պետութեան «մահացման» մասին: Յնգելսի հենց այդ դիտողութունն էլ «պետութեան մահացման» մասին դիտավորութեամբ աղավաղվել ե ոպորտունիստ-մարքսիստների կողմից և հիմք ե ծառայել հեղափոխութեան ժխտման համար: Յեւ յահա լենինը կանգնելով Փր. Յնգելսի հենց այդ նկատողութեան և մարքսիզմի անորինակ խեղաթյուրման վրա տալիս ե ամենահատուկ և սուր խոսքերով պետութեան հետեւյալ ընորոշումը:

«Իրոք, — կարդում ենք «Պետութեան և հեղափոխութեան» մեջ», — Յնգելսն այստեղ աչքի առաջ ունի բուրժուազիայի պետութեան «վոհնչացումը» պրոլետարական հեղափոխութեան միջոցով, իսկ մահացման մասին ասված խոսքերը վերաբերում են պրոլետարական պետութեան մահացորդներին՝ սոցիալական հեղափոխութեան ից հետո: Բուրժուական պետութեան ըստ Յնգելսի վոչ թէ «մահանում»

ե—այլ «վոչնչանում» ե: Յեւ ղրանից հետոյ ե, վոր մահանում ե պրոլետարական պետութիւնը կամ կիսապետութիւնը («Պետութիւնն և հեղափոխութիւնն», եջ 22—23): Ապա քիչ ցած նույնքան սուր կերպով Լենինը ընդգծում ե «պետութեան» կազմակերպական դերը դասակարգային բաղխումներէ պրոցեսում:

«Պետութիւնը ճնշման հատուկ ուժ ե»: Այս հոյակապ ու վերին աստիճանի խոր բնորոշումը Յնգելսը տվել ե այստեղ կատարյալ պարզութեամբ: Յեւ ղրանից բղխում ե, վոր բուրժուազիայի՝ պրոլետարիատին «ճնշելու հատուկ ուժը», միլիոնավոր աշխատավորների ճնշումը մի բուն ունեւորների ձեռքով, պիտի դառնա «ճնշման հատուկ ուժ» պրոլետարիատի ձեռքում բուրժուազիային ճնշելու համար (պրոլետարիատի դիկտատուրա): Հենց ղրանում ե կայանում «պետութեան վոչնչացումը իբր պետութիւնն»: Հենց ղրանում ե կայանում հասարակութեան անունից արտադրութեան միջոցները նրանց տեր լինելու նպատակով վերցնելու «ակտը»: Յեւ ինքն ըստ ինքեան ակներեւ ե արդեն, վոր մի (բուրժուական) «հատուկ» ուժի մի այլ (պրոլետարական) հատուկ ուժի փոխվելը վոչ մի կերպ չի կարող կատարվել «մահացման» ձեւով (եջ 23)... «Դ ե մ ո կ ր ա տ ի ա ն, կ ա ր .

դու մենք նույն տեղը, նույն պես պետությունն ե, և ուրեմն նա յեվսկէքանա, յերբ պետությունը չքանա: Բոլրժողական պետությունը միայն հեղափոխությամբ կարող ե վոչընչացվել: Պետությունն ընդհանրապես, այսինքն՝ լիակատար դեմոկրատիան կարող ե միայն «մահանալ» («Պետություն և հեղափոխություն» էջ 24):

Մենք դիտավորությամբ բերում ենք ամբողջությամբ բոլոր այդ ցիտատները: Բանվորա-գյուղացիական պետության մեծ հիմնադիրը դիտողությունը պետության «մահացման» և «վոչնչացման» մասին, ինչպես տեսնում ենք խիստ, կարեւոր և դեղին սոցիալիստների իսկական բեֆորմիստական եյությունը ընորոշող մի նկատողություն ե: Սոցիալ-դեմոկրատները, ինչպես ցույց ե տալիս Լենինը, իրենց քննությունների ժամանակ զրեթե միշտ հենվում են խեղաթյուրված մարքսիզմի վրա և հենց այդ մարքսիզմի անունով ել հիմնավորում են իրենց հակապրոլետարական գործելակերպը: Յենելով հիմնական այն դրությունից, վոր ժամանակակից պետությունը աստիճանական մահացման յենթակա մի ողգանիզմ ե, սոցիալ-դեմոկրատներն անհրաժեշտաբար անհնարին եյին համարում

հեղափոխական պայքարը պետութեան դեմ և ամեն մի սոցիալական կռիւլ այդ ուղղութեամբ համարում եյին «անիշխանական» ձեռնարկութիւն: Յեւ միաժամանակ դրա հետ միյեմլույն սոցիալ-դեմոկրատները, չնայած իրենց դավանած մատերիալիստական աշխարհայեցողութեան, վաղ միայն հենվում եյին բուրժուական պետութեան հատուկ ինստիտուտների և հիմնարկութիւնների վրա, այլեւ քննում եյին բոլորը յուրորինակ վարդապետականոցներով—և վորակում եյին հաճախ «դեմոկրատական» անուշխոսքով: «Դեմոկրատական» եր կաուցկիականների տեսակետով այն ամենը ինչ ստեղծվում և կազմակերպվում եր «ժողովրդի մեծամասնութեան» քվեարկութեամբ, «ժողովրդի» ձայնատվութեամբ և քվեարկութեամբ: Պրոլետարական հեղափոխութիւնը Ռուսիայում, ըստ այդ տեսութեան, հակադեմոկրատական եր հենց նրա համար, վոր հենվում եր բացառապէս «բռնութեան» վրա և չեր ցանկանում տեղեկանալ թեկուզ հենց «ընդհանուր ձայնատվութեան» միջոցով ժողովրդի մեծամասնութեան կարծիքի մասին:

Լենինը առաջինն ե լինում, վոր անողոր պարզութեամբ մերկացնում ե սոցիալ-դեմոկրատական ուրույն այդ հայեցողութեան բուր-

ժողովական եյուրթյունը: Միյեվնուլն «Պետութեան և Հեղափոխութեան» մեջ և իր ուրիշ գործերում նա, հենվելով մարքսիզմի հիմնական դրութեան վրա, շեշտում է, վոր ինքը «Դեմոկրատական պետութեանը» յեվա իշխող բուրժուազիայի դասակարգային տիրակալութեան գորավոր կազմակերպութեաններէց մեկն է: Յեվ վորպես այդպիսին նա յերբեք ինքնիրեն, առանց «ուժի» գործողութեան և առանց «հեղափոխութեան» չի կարող անհետանալ կամ «մահանալ»:

Ինչ վերաբերում է «դեմոկրատական» պետութեանը հատուկ ուրիշ այն ինստիտուտներին, վորոնք ամրացնում են միյեվնուլն պետութեան հիմնաշենքը—դրանք ևս բուրժուազիայի տիրապետութեան կազմակերպական որդաններ են: Այսպես կոչված «ազատ մամուլը», «ընդհանուր ընտրողական իրավունքը», «անաչառ դատարանը», դրանք բոլորն ել իրենց վերացական և առերեւոյթ «ժողովրդական» կեղեւի մեջ կրում են խիստ վորոշ և կոնկրետ դասակարգային բովանդակութեան:

«Մամուլի ազատութեանը» բուրժուական պետութեան մեջ պրոլետարիատի համար ֆիկցիա յե, քանի վոր պրոլետարիատը չի կարող ոգտվել այդ «ազատութեանից» իր ուզածի համեմատ: Բանվորական մամուլը «ռամկավարա-

կան պետութեան» սահմաններում շնորհիվ բուր-
ժուազիայի տնտեսական գերիշխանութեան ար-
դեն—չի կարող հաջող կերպով մրցել ավելի ու-
ժեղ և հարուստ բուրժուական որգաններին հետ-
նա հալածվում ե և՛ պետութեան կողմից, վոր-
պես պայքարող դասակարգի մամուլ: Նա ճն-
շվում ե և՛ տնտեսապես համապատասխան որ-
գաններին կողմից:

Միյեֆուլսը բնույթն ունեն և ուրիշ «ազա-
տություններ»:

Գատարանը «ռամկավարական հանրապե-
տութեան» մեջ դասակարգային մարտակռովի
զենքերից մեկն ե նույնպես: Բուրժուազիան իր
«անաչառ դատարանի» միջոցով հալածում և
«պատժում» ե բոլոր ըմբոստներին և ապստամբ-
ներին, սեփականատիրական կարգերը խախտող
և քանդող խմբաւներին ներկայացուցիչներին:
Ու դրանով արդեն նպաստում ե պետական հին
հասարակարգի ամրապնդմանը: Ինչ վերաբեր-
վում ե «գեմոկրատիայի» հիմնական սկզբունքին,
այսպես կոչված «ընդհանուր ընտրողա-
կան իրավունքին», դա ևս շնորհիվ բուր-
ժուազիայի դասակարգային ղեկատարութեան,
ունեցել ե և ունի լոկ ձեւական նշանակութուն:
Որքան ել «գեմոկրատական» չեն ըստ ձեւի
Ամերիկայում կատարվող ընտրությունները, այ-

նուամենայնիվ վոչ վոքի համար գաղտնիք չէ այն, վոր հենց այդ «դեմոկրատական» ընտրությունների մեջ խոշորագույն դերը պատկանում է վոչ այնքան գործավոր, վորքան գործարանատեր և ունեւոր տարրերին: Դրանք են իշխում ամենուրեք: Յեւ վրանք ել անց են կացնում իրենց ցանկացած թեկնածուներին:

Բուրժուական կուսակցություններն ունին հազարավոր լրագիրներ, ակումբներ, ագիտատորական ուժեր: Շնորհիվ նյութական կարողության դրանք հրապարակ են նետում միլիոնավոր հրատարակություններ և թուղցիկներ: Յեւ վողողելով այդպես ասպարեզը, հնչեցնելով ամեն ուր և ամեն տեղ իրենց խոսքը, կարողանում են ուժեղացնել բուրժուազիայի գաղափարական ազդեցությունը ժողովրդական ամենալայն զանգվածների վրա: Այդպիսով կապիտալիստական հասարակակարգի և բուրժուական պետության սահմաններում «ընդհանուր ընտրողական իրավունքն» ևս դառնում է իրապես դասակարգային դիկտատուրայի զենք:

Ահա ինչու «դեմոկրատիայի» իսկական եյությունը առանձնապես վորոշ յերեւում է Ամերիկայում—կապիտալիստական խոշոր տրեւսաների և սինդիկատների այդ հայրենիքում:

Կանգնելով այդ «դեմոկրատական» պետու-

Թյան կազմակերպման վրա, Լենինը շեշտում է, վոր այդ պետության հիմնական հատկանիշերն են՝ չի ն ո վ ն ի կ ու Թ յ ու ն ը և զ ո Ր ք ը: Յերկու այդ որգաններն ել ամենասերտ կերպով կապված են բուրժուազիայի հետ: Ինքը «դեմոկրատական հանրապետությունը» հենվում է յերկու այդ որգանների վրա և դրանց միջոցով է կիրառում բուրժուազիայի դասակարգային քաղաքականությունը:

Ահա ինչու «ավատականության անկումից հետո... բոլոր հեղափոխությունները զարգացրել, կատարելագործել ու ամրապնդել են այդ չինովնիկական ու ռազմական ապարատը («Պետ. և Հեղ.» եջ 37): Դրանից արդեն բղխում է և պրոլետարիատի գործելակերպը:

Յեթե «պետությունը» դասակարգային տիրապետության որգանն է, իսկ «դեմոկրատական հանրապետությունը» ու ե պ ը ե ս ս ի ա ն ե ը ի ա պ ա ը ա տ՝ ուղղված պրոլետարիատի դեմ— ապա իրեբի ընթացքը հարկադրում է, վոր հեղափոխությունը «կենտրոնացնե ավերման բոլոր ուժերը» ընդդեմ պետական իշխանության, հարկադրում է հարց դնել վոչ թե պետական մեքենայի լավացման մասին, այլ նրա խորտակման, վո-

չնչացման մասին» (եջ 38): Այլ խոսքով պրոլետարիատը պիտի խորտակե ամենից առաջ «ռեպրեսիայի ապարատը»:

Բազմաթիվ ցիտատներով Մարքսից և Ենգելսից Լենինը ապացուցում է ա՛յն, վոր մարքսիզմի հիմնադիրները սկզբից մինչեւ վերջ կանգնած են յեղել հեղափոխական այդ տեսակետի վրա—և վոր միմիայն համաձայնական սոցիալիստների հետագա լուսաբանություններն են աղավաղման յենթարկել մարքսիզմի ուսմունքը:

Հին «պետական ապարատի» տապալումը անհրաժեշտ է նայել «պրոլետարիատի և գյուղացիության» յեղբայրական դաշինքի ամրապնդման համար: Նա ազատ ճանապարհ է բաց անում հեղափոխության զարգացման և ամենահիմնական նախապայմանն է սոցիալիստական հեղաշրջման:

«Ժողովրդական» հեղափոխությունը, ասում է Լենինը, վորը շարժման մեջ է առնում իրոք վոր մեծամասնությունը, կարող եր «Ժողովրդական լինել միմիայն ընդգրկելով թե պրոլետարիատը, թե գյուղացիությունը»: «Յերկուսն ել միացած են նրանով, վոր «բյուրոկրատիք—ռազմական պետական մեքենան» նեղում, ճնշում, հարստահարում է նրանց: Փշրել այդ մեքենան, կոտրտել այն, ահա թե ինչ է պահանջում «Ժո-

ղովըդի», նրա բանվորներին ու գյուղացիներին ու պրոլետարներին ազատ դաշինքի նախապայմանը, իսկ առանց այդ դաշինքի անհաստատ ե դեմոկրատիան և սոցիալիստական վերանորոգումն անհնար» (եջ 45): Բերված բնորոշումով Լենինը բնորոշում է Մարքսի հայեցակետը 1871 թ. մեծ շարժման մասին—և միաժամանակ մեկնում է նայել իր սեփական տեսակետը: Այդտեղ, ինչպես տեսնում ենք, «հին պետական մեքենայի» փշրումը քննվում է, վորպես «չքավորագույն գյուղացիների ու պրոլետարների ազատ դաշինքի նախապայման»:

Այդ հատուկ բնորոշումից բղխում է բնաանհրաժեշտորեն և Լենինի տեսությունը բանվորա-գյուղացիության մասին: Փշրված «դեմոկրատական պետության» փլատակների վրա այդ տեսության համաձայն պիտի հաստատվի բանվորա-գյուղացիական դիկտատուրա:

Մարքսը, խոսելով Փարիզի կոմունայի մասին և շեշտելով ֆրանսական պրոլետարիատի պատմական փորձի խոշոր արժեքը չեք գծել ավելի կոնկրետ կերպով «ապագայի քաղաքական ձևերը»: Լենինը հենվելով Մարքսի և Ենգելսի վրա նրանց ուսմունքի ճշգրիտ վերլուծության հետ տալիս է «ապագայի» հենց այդ ձևակերպումը:

«Փոխանցման» այն շրջանում, վորի ընթացքում պիտի կազմվեր և կոփվեր պրոլետարիատի և գյուղացիության դաշինքը, և վորի ընթացքում պիտի ձևակերպվեր «Բանվորա-գյուղացիական» պետությունը, վորպես պետությունից անսկստության անցնելու» մի ետապ—պրոլետարիատը հենված «ուժի» վրա, պիտի վերջնականապես փշրեր իր հակառակորդի ուժը, վորպեսզի դրանով արդեն հարթվեր ճանապարհը դեպի կոմունիզմ: Դրա համար ել պրոլետարիատը կիրառելով առաջին անգամ ամենալայն դեմոկրատիզմը, ժողովրդական զանգվածների համար միաժամանակ «մի շարք բացառումներ եմանում ճնշողների, կապիտալիստ կեղեքիչների ազատության նկատմամբ»:

«Դեմոկրատիա ժողովրդի հսկայական մեծամասնության համար և կեղեքիչներին, ժողովրդի ճնշիչների բռնի ճնշելը, այսինքն՝ դեմոկրատիայից արտաքսել—ահա թե վորպիսի փոփոխության պիտի յենթարկվի դեմոկրատիան կապիտալիզմից դեպի կոմունիզմ տանող անցողական շրջանում» (եջ 105):

Յեւ և հա հենց այդ դերը հատկացվում է խորհուրդներին:

Խորհրդային, կամ ավելի ճիշտ կլիներ ասել Ս ավ ե տ ա կ ա ն սիստեմը—բանվոր-գյուղ-

դացիական այն կառավարությունն է հենց, վոր կատարում է վերոհիշյալ ֆունկցիաները: Մի կողմից նա ազատագրում է ժողովրդական ամենալայն հատվածներին, կյանքի և գործի յե կանչում նրանց, արթնացնում է հսկայական ժողովրդական զանգվածների ակտիվությունը և ինքնագործունեությունը: Իսկ մյուս կողմից «փշրում է ըուրժուլագիայի դիմադրությունը» նշում է հին բռնակալներին և արտաքսում նրանց ասպարեզից:

Սորհրդային կառավարությունը՝ բանվորության և գյուղացիության դիկտատուրայի այդ որգանը իհարկի գործ է դնում «ճնում և բռնություն»: Սակայն այդ «ճնումը» նա գործադրում է «կեղեքիչներին և ճնշիչներին» դեմ: Այդ ճնշումը — անհրաժեշտ նախապայմանն է բոլոր ճնշումների վերացման, դասակարգային հասարակության չքացման և իսկական ազատության հաստատման համար:

Կապիտալիզմից կոմունիզմին անցնելիս, կարգում ենք «Պետության և հեղափոխության» մեջ (եջ 106), ճնշումը դեռյեվս անհրաժեշտ է, բայց այստեղ ճնշողը փոքրամասնություն կազմող կեղեքիչները չեն: Ճնշման հատուկ ապարատը, հատուկ մեքենան — «պետությունը» դեռյեվս անհրաժեշտ է, բայց դա արդեն

անցողիկ պետութիւնն է, դա արդեն պետութիւնն չե՛ք բառի բուն իմաստով, վորովհետեւ յերբ ճնշողը յերեկվա վարձու ստրուկներէ մեծամասնութիւնն է, իսկ ճնշվողը փոքրամասնութիւնն է՝ կազմող կեղեքիչները—ճնշումը համեմատաբար այնքան հեշտ, հասարակ ու բնական մի գործ է, վոր դրա համար շատ ավելի քիչ արյուն պիտի թափվի, քան ստրուկներէ, ճորտերէ, վարձու բանվորներէ ապստամբութիւնը ճնշելիս, վոր նա շատ ավելի արժան կնստի մարդկութեան վրա: Յիստիստիստական կարող է գոյութիւն ունենալ բնակչութեան այնպիսի խոշոր մեծամասնութիւնն ընդգրկող դեմոկրատիա, ուր ճնշման հատուկ մեքենայի անհրաժեշտութիւնն սկսում է չքանալ:

Դժվար թե կարելի լիներ ավելի կարճ և խիտ կերպով բնորոշել «բանվորագոյութեան պետութեան» բնույթը, քան այդ արված է բերված պարբերութեան մեջ:

«Բանվորագոյութեան» պետութիւնը այդտեղ, վորպէս «բռնի հարկադրութեան» մեքենա հակադրվում է իր եյութեամբ հին բուրժուական պետութեանը: Սակայն նա ինքը, այդ պետութիւնը «փոխանցման շրջանի» որդան է և հենց վորպէս այդպիսին աստիճանաբար

վերացնելով պետութեան անհրաժեշտութիւնը պայմանավորող հանգամանքները «մահացման» ե յենթարկում և պետութիւնը:

Ապագա կոմունիստական հասարակութիւնը, վորպէս ապագասակարգային հասարակութիւն, այլլիս «պետական մեքենայի» կարիքը չպիտի ունենա:

Լենինի այդ ուսմունքը ամենից շատ զայրացրել ե սոցիալ-հայրենասերներին: Առաջինը դուրս ե յեկել այդ ուսմունքի դեմ Կառլեկին: Նրա կողմից արժարժված հայացքները կրկնվում են այս կամ այն տարբերութեամբ նայել ուրիշ սոցիալ-դեմոկրատների կողմից: Ներկայումս գոյութիւն ունի արդեն հսկայական մի գրականութիւն «պետութեան և հեղափոխութեան» փոխհարաբերութեան մասին: Սակայն և այնպէս, «քննադատների» յերկարագույն այդ շարանը մինչեւ այժմ չի կարողացել վոչ մի հիմնական առարկութիւն բերել: Լենինյան ուսմունքի ամենաեղական կողմը նրանումն ե, վոր նա տեսական լինելով հանդերձ, ունեցել ե և ունի գործնական արժեք: Լենինը գուցե միակն ե քաղաքական հազվագյուտ այն գործիչներից, վորոնք կարողացել են պրակտիկայով

հաստատել իրենց թեորիական հայացքները:

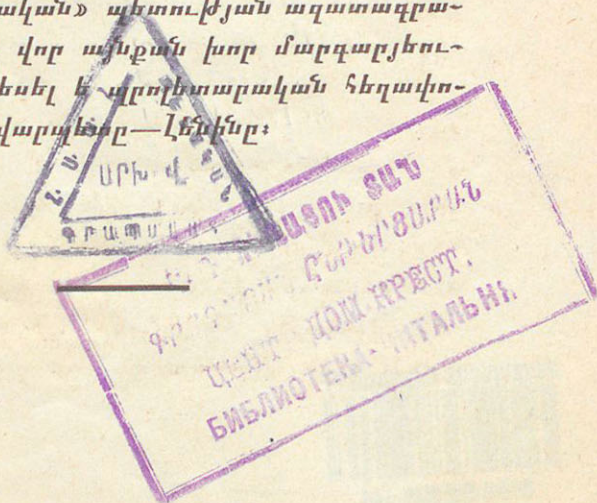
Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, սավետական կառավարության հաստատումը, սավետական հանրապետության սահմանդրությունը, նրա առորյա կյանքը—այդ բոլորը փաստական անառարկելի տվյալներով լրացնում, ամրացնում և հիմնավորում ե լենինի տեսությունը:

Այնինչ ժամանակակից յեվրոպական պետությունների պարլամենտական պրակտիկան, Մեծ և Փոքր Անտանտի շուրջը խրմբված պետությունների գործնական կյանքը «գեմոկրատական» հանրապետությունների առորիան—ինքը քանդում և փշրում ե սոցիալ համաձայնականների թեորիական վողջ ուսմունքը «գեմոկրատիայի» մասին:

Յեվ ամենից լավ հաստատվում ե այդ բոլորը հենց Ռուսիայում, վորը մեր որերի մեծ հեղափոխության ընթացքում տեսել ե գրեթե բոլոր ձեվերը—գեյտմանյան Ուկրայինայից սկսած, մինչեվ մենչեվիկյան Վրաստանը: Վոչ վորի համար այսոր այլյեվս գաղտնիք չե այն, վոր բոլոր տեղական այն «հանրապետությունները», վորոնք ստեղծվել եյին Ռուսիայում «գեմոկրատիայի» ձեռներեցությամբ, փաստորեն ծառայել են իմպերիալիստական պետություններին և կատարել հասարակ խրովիլակ-

ների դեր: Ամենալավ ապացույցը այդ փաստին տվել են Կովկասյան հանրապետութիւնները՝ դաշնակցական Հայաստանը, մենշևիկկան Վրաստանը, և մուսավաթական Ադրբեյջանը: «Դեմոկրատական» այդ հանրապետութիւնները խոսքով և գործով պաշտպանել են կապիտալիստական վողջ հասարակարգը և վոչ մի ջանք չեն խնայել ամբաղնդելու «հին կարգը»: «Դեմոկրատական» այդ հանրապետութիւնները յեղինով հենց «դեմոկրատիայի» շահերից, ամենասուր պայքար են մղել միմիանց դեմ և փոխադարձաբար հարվածել միմիանց:

Յեւլ այդ բոլորի հանդեպ, բռնության, կեղծիքի և աշխատավորների շահագործման վրա հիմնված «դեմոկրատական» հասարակութիւնների հանդեպ շեշտակի աչքի յեղնկնում բանվորա-գյուղացիական» պետության ազատագրական այն դերը, վոր այնքան խոր մարգարեությամբ նախատեսել է պրոլետարական հեղափոխության մեծ վարպետը—Լենինը:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0835398

418

1693

280

24